

ડેરિવેટિવ્ઝ ટ્રેડિંગ
વિશે
માહિતી પુસ્તિકા

નેશનલ સ્ટૉક એક્સચેંજ
અંડ ઈંડિયા લિમિટેડ

પ્રશ્નોત્તરી

ડેરિવેટિવ્સના વિવિધ પ્રકારો કયા છે ?

ફ્યૂચર્સ : ફ્યૂચર્સ કોન્ટ્રાક્ટ એટલે એવો કરાર જેમાં બે પાર્ટીઓ ભવિષ્યમાં અમુક ચોક્કસ તારીખે, અમુક ચોક્કસ ભાવે કોઈ અસ્કયામત ખરીદવા કે વેચવાનું કબૂલ કરે છે. હાલમાં એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિફ્ટી ફ્યૂચર્સ અને અમુક સ્પેસિફાઈડ સિક્યુરિટીઝના સ્ટોક ફ્યૂચર્સ એનએસઈ પર ટ્રેડિંગ માટે ઉપલબ્ધ છે. બધા જ ફ્યૂચર્સ કોન્ટ્રાક્ટ્સની પતાવટ રોકડમાં કરાય છે.

ઓપ્શન્સ : ઓપ્શન એટલે એવો કોન્ટ્રાક્ટ જેમાં મુકરર તારીખે અને મુકરર ભાવે જે તે ખરીદવાનો કે વેચવાનો અધિકાર મળે છે, પણ તેનું બંધન નથી હોતું. ઓપ્શનના ખરીદકર્તા, પ્રીમિયમ ચૂકવીને પોતાના ઓપ્શન એટલે કે વિકલ્પના ઉપયોગનો અધિકાર ખરીદે છે, જ્યારે ઓપ્શન આપનારને (રાઈટરને) એ પ્રીમિયમ મળતું હોવાથી ખરીદકર્તા ઈચ્છે તો જે તે અસ્કયામત વેચવા/ખરીદવા તે બંધાયેલ છે.

ઓપ્શન્સ બે પ્રકારના હોય છે - ‘કૉલ્સ’ અને ‘પુટ્સ’ :

“કૉલ્સ” માં ખરીદકર્તાને જે તે અસ્કયામતનો નિયત જથ્થો ભવિષ્યની ઠરાવેલ તારીખે કે તે પહેલાં, ઠરાવેલ ભાવે ખરીદવાનો અધિકાર મળે છે, પણ તેનું બંધન નથી હોતું.

“પુટ્સ” માં ખરીદકર્તાને જે તે અસ્કયામતનો નિયત જથ્થો ભવિષ્યની ઠરાવેલ તારીખે કે તે પહેલાં, ઠરાવેલ ભાવે વેચવાનો અધિકાર મળે છે, પણ તેનું બંધન નથી હોતું.

હાલમાં એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિફ્ટી ઓપ્શન્સ અને અમુક સ્પેસિફાઈડ સિક્યુરિટીઝના ઓપ્શન્સ એનએસઈ પર ટ્રેડિંગ માટે ઉપલબ્ધ છે. બધા જ ઓપ્શન્સ કોન્ટ્રાક્ટ્સની પતાવટ રોકડમાં કરાય છે.

મારે ડેરિવેટિવ્સમાં ટ્રેડિંગ શા માટે કરવું જોઈએ ?

નીચેના ઉદ્દેશ ધરાવનારને ફ્યૂચર્સ ટ્રેડિંગમાં રસ પડે :

- ૧) મૂડીરોકાણ - બજારની ચાલ પારખીને તે મુજબ નિફ્ટી ફ્યૂચર્સ ખરીદો કે વેચો.
કોઈ ચોક્કસ શેર ખરીદી રાખીને પછી તે શેર સંબંધિત ભાવની વધઘટનું જોખમ લેવાના બદલે તેઓ નિફ્ટી ફ્યૂચર્સની લે-વેચ કરીને આખા માર્કેટનું ટ્રેડિંગ કરી શકે છે.
- ૨) સુરક્ષા - શેર માર્કેટમાં કામકાજ કર્યું હોય એથી વિરુદ્ધ દિશામાં ફ્યૂચર્સ માર્કેટમાં ટ્રેડિંગ કરીને તમે જોખમ ઘટાડી શકો. જેમ કે શેર ખરીદો, ફ્યૂચર્સ વેચો.
- ૩) ભાવફરક - ફ્યૂચર્સ અને કૉલ માર્કેટ વચ્ચેના ભાવના તફાવતનો તમે લાભ લઈ શકો.

નીચેના ઉદ્દેશ ધરાવનારને ઓપ્શન્સ ટ્રેડિંગમાં રસ પડે :

- ૧) જેઓ ટ્રેડિંગ અથવા મોટી સંખ્યામાં શેર ધારણ કર્યા વિના માર્કેટમાં ભાગ લેવા ઈચ્છતા હોય.
- ૨) જેઓ પ્રીમિયમની નાનકડી રકમ ચૂકવીને તેમના પોર્ટફોલિયોને સુરક્ષિત રાખવા માગતા હોય.

ફ્યૂચર્સ અને ઓપ્શન્સમાં ટ્રેડિંગ કરવાના લાભ :

- ૧) જોખમ સ્વીકારવા તૈયાર વ્યક્તિ પર જોખમ ખસેડી શકાય
- ૨) ઓછામાં ઓછી મૂડીનું જોખમ લઈને નફો કમાવાની તક
- ૩) સોદાનો ઓછો ખર્ચ
- ૪) પ્રવાહિતા આપે, અન્ડરલાઈંગ માર્કેટમાં ભાવની સાચી માહિતી આપે
- ૫) ડેરિવેટિવ્સ માર્કેટ્સ આર્થિક સ્થિતિનાં અગ્રણી નિર્દેશકો છે
- ૬) મુખ્ય બજાર અને ડેરિવેટિવ્સ બજાર વચ્ચેના ભાવફરકનો લાભ મેળવવાની તક
- ૭) સિક્યુરિટી સંબંધિત જોખમની ગેરહાજરી

હું શી રીતે ડેરિવેટિવ્સ માર્કેટમાં ટ્રેડિંગ શરૂ કરી શકું ?

નેશનલ સ્ટોક એક્સ્ચેન્જના ટ્રેડિંગ મેમ્બર મારફ્ટ ઈન્ડેક્સ તેમજ સ્ટોક્સ બંનેમાં ફ્યૂચર્સ/ઓપ્શન્સ કોન્ટ્રાક્ટ્સ ખરીદી અને વેચી શકાય છે. કેટલાક ટ્રેડિંગ મેમ્બરો ફ્યૂચર્સ અને ઓપ્શન્સ માર્કેટમાં ટ્રેડિંગ માટે ઈન્ટરનેટ સુવિધા પાણ પૂરી પાડે છે. તે માટે તમારે કોઈ પાણ ટ્રેડિંગ મેમ્બર પાસે અકાઉન્ટ ખોલાવીને તે સંબંધિત વિધિ પૂરી કરવાની હોય છે જેમાં મેમ્બર-ગ્રાહક કરાર, ગ્રાહક રજિસ્ટ્રેશન ફોર્મ તથા જોખમ જાણવાતા દસ્તાવેજ પર સહી કરવાનો સમાવેશ થાય છે. ટ્રેડિંગ મેમ્બર તમને એક આગવો ક્લાયન્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન નંબર (ગ્રાહક ઓળખ નંબર) ફાળવશે. ટ્રેડિંગ શરૂ કરવા માટે તમારે તમારા ટ્રેડિંગ મેમ્બર પાસે તેમણે ઠરાવ્યા મુજબની રોકડ અને/અથવા સંબંધિત અન્ય રૂપે ડિપોઝિટ કરવાની રહેશે.

કોઈ માર્જિન ચૂકવવું પડે ?

હા. માર્જિનની ગણતરી અને વસૂલી ઓન-લાઈન, રિયલ ટાઈમ ગ્રાહકના સ્તરે પોર્ટફોલિયો ધોરણે થાય છે. મેમ્બરોએ ગ્રાહક પાસેથી સીધી માર્જિનની વસૂલી કરીને તેની જાણ એક્સ્ચેન્જને કરવાની હોય છે.

કોન્ટ્રાક્ટ્સની પતાવટ શી રીતે થાય છે ?

બધાજ ફ્યૂચર્સ અને ઓપ્શન્સ કોન્ટ્રાક્ટની પતાવટ એની સમાપ્તિ વખતે અથવા તો જે તે કિસ્સામાં કોન્ટ્રાક્ટના ઉપયોગ વખતે રોકડમાં કરવામાં આવે છે. ગ્રાહકો/ટ્રેડિંગ મેમ્બરોએ ફ્યૂચર્સ/ઓપ્શન્સ

માર્કેટમાં ટ્રેડિંગ કરવા જે તે શેર ધારણ કરવા જરૂરી નથી.

પારિભાષિક શબ્દાર્થ

સ્પોટ પ્રાઈસ - કોઈ અસ્ક્યામતનું હાજર બજારમાં જે ભાવે ટ્રેડિંગ થાય, તે ભાવ.

ફ્યૂચર્સ પ્રાઈસ - ફ્યૂચર્સ કોન્ટ્રાક્ટનું ફ્યૂચર્સ માર્કેટમાં જે ભાવે ટ્રેડિંગ થાય, તે ભાવ.

કોન્ટ્રાક્ટ સાઈકલ - કોન્ટ્રાક્ટનું ટ્રેડિંગ જેટલી અવધિ સુધી અમલી રહી શકે તે. એનએસઈમાં ફ્યૂચર્સ અને ઓપ્શન કોન્ટ્રાક્ટ્સ માટે એક મહિના, બે મહિના અને ત્રણ મહિનાનાં સમાપ્તિ સાઈકલ હોય છે. જે તે મહિનાના છેલ્લા ગુરુવારે કોન્ટ્રાક્ટ સમાપ્ત થાય છે.

સમાપ્તિ તારીખ - જે તારીખે કોન્ટ્રાક્ટ સમાપ્ત થતો હોય, તે છેલ્લી તારીખ.

બેઝિસ - ફ્યૂચર ભાવમાંથી હાજર ભાવને બાદ કરતાં મળતા તફાવતને બેઝિસ કહે છે. ઘણું ખુરું બેઝિસ શૂન્યથી ઉપર હોય, જે દર્શાવે છે કે ફ્યૂચર્સ ભાવ સામાન્યતઃ હાજર ભાવ કરતાં વધારે હોય છે.

કોસ્ટ ઓફ કેરી - આ સંજ્ઞાનો ઉપયોગ ફ્યૂચર્સ ભાવ અને હાજર ભાવ વચ્ચેના સંબંધને સમજાવવામાં થાય છે.

અમેરિકન ઓપ્શન્સ - એવા ઓપ્શન્સ કોન્ટ્રાક્ટ્સ જેનો ઉપયોગ તેની સમાપ્તિની તારીખ સુધીના કોઈ પાણ સમયે કરી શકાય છે. એનએસઈ પરની વ્યક્તિગત કંપની સિક્યુરિટીઝના ઓપ્શન્સ અમેરિકન ઓપ્શન પ્રકારની છે.

યુરોપિયન ઓપ્શન્સ - એવા ઓપ્શન્સ જેનો ઉપયોગ ફક્ત સમાપ્તિની તારીખે જ કરી શકાય. એનએસઈ પરના એસઅન્ડપી સીએનએક્સ નિકેટી ઓપ્શન્સ, યુરોપિયન ઓપ્શન્સ પ્રકારના છે.

ઈન-ધ-મની ઓપ્શન્સ (આઈટીએમ) - જે જે તે કોન્ટ્રાક્ટનો તત્કાણ ઉપયોગ કરવાથી તેના ધારકને લાભ થાય એવું હોય તો તેવા ઓપ્શનને ઈન-ધ-મની ઓપ્શન કહે છે. કોલ ઓપ્શન માટે, જે તેનો હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ) કરતાં વધારે હોય તો તે ઈન-ધ-મની કહેવાય. જે હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ કરતાં ઘણો વધારે હોય તો તે ડીપ ઈન-ધ-મની ઓપ્શન કહેવાય. પુટના કિસ્સામાં, જે હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ કરતાં ઓછો હોય તો તે ઈન-ધ-મની પુટ ઓપ્શન કહેવાય.

ઑટ-ધ-મની ઓપ્શન (એટીએમ) - જે જે તે કોન્ટ્રાક્ટનો તત્કાણ ઉપયોગ કરવાથી તેના ધારકને શૂન્ય (કંઈ જ નહીં) લાભ થાય એવું હોય તો તેવા ઓપ્શનને ઑટ-ધ-મની ઓપ્શન કહે છે. ઈન્ડેક્સ પરના ઓપ્શન માટે, જ્યારે હાજર ભાવ અને ઠરાવેલ ભાવ સરખા હોય ત્યારે તે ઑટ-ધ-મની ઓપ્શન કહેવાય.

આઉટ-ઓફ-ધ-મની ઓપ્શન (ઓટીએમ) - જો તે કોન્ટ્રાક્ટનો તત્કાલ ઉપયોગ કરવાથી તેના ધારકને ખોટ જાય એવું હોય તો તેવા ઓપ્શનને આઉટ-ઓફ-ધ-મની ઓપ્શન કહે છે. કૉલ ઓપ્શન માટે, જો તેનો હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ કરતાં ઓછો હોય તો તે આઉટ-ઓફ-ધ-મની કહેવાય. જો હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ કરતાં ઘણો ઓછો હોય તો તે કૉલ ડીપ આઉટ-ઓફ-ધ-મની કહેવાય. પુટના કિસ્સામાં, જો હાજર ભાવ, ઠરાવેલ ભાવ કરતાં વધારે હોય તો તે આઉટ-ઓફ-ધ-મની પુટ ઓપ્શન કહેવાય.

ઓપ્શનની ઇન્ટ્રિન્સિક વૈલ્યુ - ઓપ્શન પ્રીમિયમને બે ઘટકોમાં વિભાજીત કરી શકાય - ઇન્ટ્રિન્સિક વૈલ્યુ અને ટાઈમ વૈલ્યુ. ઓપ્શન, જેટલો આઈટીએમ હોય તે રકમને ઓપ્શનની ઇન્ટ્રિન્સિક વૈલ્યુ એટલે કે પાયાનું મૂલ્ય કહે છે.

ઓપ્શનની ટાઈમ વૈલ્યુ - ઓપ્શનની ટાઈમ વૈલ્યુ (સમય મૂલ્ય) એટલે તેના પ્રીમિયમ અને તેની ઇન્ટ્રિન્સિક વૈલ્યુ વચ્ચેનો તફાવત. સમાપ્તિની મુદત જેટલી લાંબી, તેટલી ટાઈમ વૈલ્યુ વધારે. સમાપ્તિ વખતે ઓપ્શનની ટાઈમ વૈલ્યુ શૂન્ય થઈ જાય છે.

કરાર વિવરણ

ટ્રેડિંગ શામાં

૧. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ફ્યુચર્સ/ એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ઓપ્શન્સ	એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી
૨. અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ફ્યુચર્સ/ઓપ્શન્સ	અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝ

ટ્રેડિંગની એક્સ્ચેન્જ

નેશનલ સ્ટોક એક્સ્ચેન્જ ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ

સિક્યુરિટી સંજ્ઞા

૧. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ફ્યુચર્સ	N FUTIDX NIFTY
૨. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ઓપ્શન્સ	N OPTIDX NIFTY
૩. અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ફ્યુચર્સ	N FUTSTK _____
૪. અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ઓપ્શન્સ	N OPTSTK _____

કોન્ટ્રાક્ટ સાઈઝ

૧. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ફ્યુચર્સ/ એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ઓપ્શન્સ	માન્ય લૉટ સાઈઝ ૨૦૦ અને તેના ગુણાંકોમાં (ઓછામાં ઓછું મૂલ્ય રૂ. ૨ લાખ)
૨. અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ફ્યુચર્સ/ઓપ્શન્સ	૧૦૦ કે તેના ગુણાંકોમાં (પ્રત્યેક અલગ કંપની સિક્યુરિટી માટે ઓછામાં ઓછું મૂલ્ય રૂ. ૨ લાખ)

સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ (ઠરાવેલ ભાવ) નો ગાળો

૧. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ઓપ્શન્સ	રૂ. ૧૦/-
૨. અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ઓપ્શન્સ	જો તે સિક્યુરિટીના ભાવના આધારે રૂ. ૨.૫૦ થી રૂ. ૧૦૦.૦૦ સુધી રૂ. ૦.૦૫ લાગુ પડતું નથી વધુમાં વધુ ત્રણ મહિનાનું ટ્રેડિંગ સાઈકલ- નિયર મન્થ (એક), નેકસ્ટ મન્થ (બે) અને ફાર મન્થ (ત્રણ), નિયર મન્થ કોન્ટ્રાક્ટની સમાપ્તિના પછીના ટ્રેડિંગ દિવસે નવી કોન્ટ્રાક્ટ સીરીઝ અમલી થશે. સમાપ્તિના મહિનાનો છેલ્લો ગુરુવાર, અથવા જો છેલ્લો ગુરુવાર ટ્રેડિંગમાં રજાનો દિવસ હોય તો તેની પહેલાંનો ટ્રેડિંગ દિવસ.
પ્રાઈસ સ્ટેપ્સ પ્રાઈસ બેન્ડ્સ ટ્રેડિંગ સાઈકલ	સમાપ્તિ તારીખ

પતાવટનું ધોરણ

૧. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ફ્યુચર્સ/ અલગ કંપની સિક્યુરિટીઝના ફ્યુચર્સ	માર્ક ટૂ માર્કેટ અને આખરી પતાવટ રોકડમાં T+1 ધોરણે
૨. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિક્ટી ઓપ્શન્સ	T+1 ધોરણે રોકડમાં પતાવટ

ઉદાહરણ :

કેશ માર્કેટમાં નિકટી ૮૮૦ છે. તમે નિકટી નિયમ મન્ય પુટ્સનો એક કોન્ટ્રેક્ટ, પ્રત્યેકના રૂ. ૧૭ લેખે ખરીદો છો. સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ છે ૯૬૦, એટલે કે ૨.૦૪% આઉટ-ઓફ-ધ-મની. તમે ચૂકવેલું પ્રીમિયમ હશે રૂ. ૩૪૦૦ (૧૭ x ૨૦૦). આના હિસાબે તમારું બ્રેક-ઈવન લેવલ નિકટી છે ૯૪૩ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ઓછા પ્રીમિયમ). જો સમાપ્તિ વખતે નિકટી ૫% ઘટે એટલે કે ૯૩૧ થાય તો

પુટ સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ	૯૬૦
નિકટી સમાપ્તિ લેવલ	૯૩૧
ઓપ્શન મૂલ્ય	૨૯ (૯૬૦-૯૩૧)
ઓછા ખરીદ ભાવ	૧૭
નિકટી દીઠ નફો	૧૨
કોન્ટ્રેક્ટ પર નફો	રૂ. ૨૪૦૦ (રૂ. ૧૨ x ૨૦૦)

નોંધ :

- ૧) સમાપ્તિ વખતે નિકટી જો સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ ૯૬૦ કે તેથી ઉપર હોય તો પુટ હોલ્ડર માટે ઓપ્શનનો ઉપયોગ કરવાનું ફાયદાકારક નહીં બને અને આ ઉદાહરણમાં તે સમગ્ર પ્રીમિયમ એટલે કે રૂ. ૩૪૦૦ ગુમાવશે. જો સમાપ્તિ વખતે નિકટી ૯૬૦ (સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ) અને ૯૪૩ (બ્રેક-ઈવન) વચ્ચે હોય તો તમે પુટ્સનો ઉપયોગ કરીને, સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ કરતાં ઈન્ડેક્સ લેવલ જોડેલું ઓછું હોય, તેટલી રકમ મેળવી શકો છો. આ રીતે ખોટ અમુક અંશે ઘટાડી શકાય.
- ૨) બજારની પરિસ્થિતિ અને પોતાની સૂઝના આધારે સમાપ્તિની તારીખ પહેલાં પણ 'પુટ' વેચીને છૂટા થઈ શકાય.

પોર્ટફોલિયોની સુરક્ષા માટે પુટનો ઉપયોગ કરવો છે ?

ધારણા : માર્કેટમાં ટૂંકા ગાળાની મંદી અને તેની તમારા પોર્ટફોલિયો પર થનાર અસર વિશે તમે ચિંતિત છો. પોર્ટફોલિયો લાભદાયી રહ્યો છે અને લાંબા ગાળે તે તમને વધુ વળતર આપતો રહેશે એવી તમને આશા છે પણ તમે હાલના નફાનું રક્ષણ કરવા માગો છો અથવા વધુ નુકસાનને રોકવા માગો છો.

તમે આમ કરી શકો : નિકટી પુટ્સ ખરીદો.

ઉદાહરણ :

ધારો કે તમારા પોર્ટફોલિયોમાં એક જ કંપની એચએલએલના ૬૨૫૦ શેર છે જેનું મૂલ્ય છે

રૂ. ૧૦ લાખ (પ્રત્યેક શેરના રૂ. ૧૬૦ ના હિસાબે). એચએલએલની બીટા છે, ૧.૧૩. હાલ નિકટી છે ૯૮૦.

૯૭૦ ની સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસના નિકટી નિયમ મન્ય પુટ્સનું ટ્રેડિંગ રૂ. ૧૫ લેખે થઈ રહ્યું છે. સુરક્ષા માટે તમે ખરીદ્યા ૬ પુટ્સ ૧૨૦૦ નિકટી {રૂ. ૧૦ લાખના સમમૂલ્યના x ૧.૧૩ (એચએલએલની બીટા) અથવા રૂ. ૧૧૩૦૦૦}. તમે ચૂકવેલું પ્રીમિયમ છે રૂ. ૧૮૦૦૦ (૧૨૦૦ x ૧૫). જો સમાપ્તિ વખતે નિકટી ઘટીને ૯૦૦ થાય અને હિંદુસ્તાન લીવર ઘટીને ૧૫૦ થાય તો

પુટ સ્ટ્રાઈક પ્રાઈસ	૯૭૦
નિકટી સમાપ્તિ લેવલ ૯૦૦	
ઓપ્શન મૂલ્ય	૭૦ (૯૭૦-૯૦૦)
ઓછા ખરીદ ભાવ	૧૫
નિકટી દીઠ નફો	૫૫
કોન્ટ્રેક્ટ પર નફો	રૂ. ૬૬૦૦૦ (રૂ. ૫૫ x ૧૨૦૦)
હિંદુસ્તાન લીવર પર ખોટ	રૂ. ૬૨૫૦૦
ચોખ્ખો નફો	રૂ. ૩૫૦૦

અસ્વીકાર

માર્કેટમાં પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓને કારણે ખાસ્સો નફો કે નુકસાન થઈ શકે. રોકાણકારોને સલાહ છે કે ફ્યૂચર્સમાં મૂડીરોકાણ કરતાં પહેલાં તેઓ પ્રોડક્ટ અને માર્કેટ વિશે પથપિત જ્ઞાન મેળવે તેમજ મૂડી રોકાણ બાબત યોગ્ય સલાહ લે. અહીં પૂરી પડાયેલ સામગ્રી કેવળ સામાન્ય માહિતીના હેતુસર છે. જોકે ચોક્કસાઈ બાબત કાળજી લેવામાં આવી છે તેમ છતાં વાચકને પૂરી પડાયેલી માહિતી તેમાં સમાવિષ્ટ બાબતોની ચોક્કસાઈ કે સંપૂર્ણતાની વોરંટી ધરાવતી નથી તેમ જ તે એ શરત છે કે તેમાંના કોઈપણ ફેરફાર કે ભૂલચૂકને કોઈ પણ પ્રકારના હકદાવા, માગણી કે કાર્યવાહીના કારણનો આધાર બનાવી શકાય નહીં.

“સ્ટેન્ડર્ડ એન્ડ પૂઅર્સ” અને “એસએન્ડપી” મેકગ્રો-હિલ કંપનીઝ, ઈન્કો. ના ટ્રેડમાર્ક્સ છે અને ઈડિયા ઈન્ડેક્સ સર્વિસીસ એન્ડ પ્રોડક્ટ્સ લિમિટેડને તેમના ઉપયોગ માટેનું લાઈસન્સ આપાયું છે જેમણે એનએસઈ ને તે માર્ક્સનું સબલાઈસન્સ આપ્યું છે. એસએન્ડપી સીએનએક્સ નિકટી ઈન્ડેક્સનું સંકલન, ગણતરી કે વિતરણ સ્ટેન્ડર્ડ એન્ડ પૂઅર્સ દ્વારા કરાતું નથી તેમ જ આવા કોઈ ઈન્ડેક્સને એક ભાગ તરીકે ઉપયોગ કરતી પ્રોડક્ટ્સમાં મૂડીરોકાણની ઈચ્છનીયતા બાબતે સ્ટેન્ડર્ડ એન્ડ પૂઅર્સ કોઈ પ્રતિનિધિત્વ કરતા નથી.

नेशनल स्टॉक एक्स्चेंज ऑफ़ इंडिया लि.

“एक्स्चेंज प्लाजा”, बांद्रा-कुर्ला कॉम्प्लेक्स,
बांद्रा (ईस्ट), मुंबई - ४०० ०५१. भारत

फ़ोन : ८१-२२-२६५८८१००-८११४ • फ़ैक्स : ८१-२२-२६५८८१२०

वेबसाईट : www.nseindia.com

डिसेम्बर २००२